

ESTRATÈGIES TAC PER A LA PROMOCIÓ INCLUSIVA DE L'EXCEL·LÈNCIA

Jordi Domènech

Objectius

Els reptes de l'atenció a la diversitat necessiten d'una flexibilitat, i atenció personalitzada que la gestió convencional d'aula no sempre proporciona. La crisi econòmica actual certament no ajuda a emprendre canvis que promoguin la flexibilitat d'horaris i l'atenció individualitzada, i el professorat d'ESO es troba amb pocs recursos, intentant articular en alguns casos fins a 5 nivells de diversitat diferents en una aula de 30 alumnes que tenen nivells corresponents a etapes educatives que poden abastar des de tercer de primària fins a quart d'ESO. Una víctima silenciosa d'aquesta situació complexa són els alumnes d'altres capacitats, que -davant de la dificultat de gestionar una diversitat tan gran a l'aula- sovint es veuen abocats a activitats i propostes didàctiques per sota de les seves capacitats. Perquè l'alumnat tingui èxit educatiu no és suficient amb donar-li el que necessita, cal també exigir-li tot el que pot (Conesa, Domènech, Ginel, Morcillo, 2011, Guirado *et al*, 2010).

Les poques solucions aplicables amb els recursos actuals s'acaben concentrant en acceleracions o desdoblaments. (Guirado i Martínez, 2010; Alonso i Benito, 1992) que solen implicar separació o ampliació de continguts, i, per tant, cal aplicar de manera molt pautada per no dificultar la inclusió (Guirado *et al*, 2010).

Per *blended learning* s'entén la combinació de metodologies d'aprenentatge no presencial i aprenentatge presencial. Hi ha diversos tipus de plataformes que permeten l'aprenentatge no presencial (blogs, wikis,...), però les més conegudes són les CLMS (Content Learning Management System), l'exemple més conegut del qual és el Moodle, una plataforma que permet la proposta, realització i avaluació d'activitats de forma virtual.

L'**objectiu** d'aquesta experiència és desenvolupar criteris i eines TAC que, mitjançant el *blended learning*, permetin articular de manera assumible per al professorat l'atenció a la diversitat per dalt, promoure l'excel·lència, millorar la motivació de l'alumnat, i ajustar la dificultat a les seves capacitats, tot mantenint la seva inclusió en el grup.

En particular, es pretén promoure en aquest alumnat les competències d'aprendre a aprendre, autonomia i iniciativa personal, i la competència digital. El marc curricular d'aquesta experiència fa que també s'hagi incidit en la competència d'interacció amb el món físic, però el seu disseny permet obrir-la a la promoció d'altres Competències Bàsiques.

Desenvolupament: Disseny de les activitats

En primer lloc, s'han analitzat quines característiques haurien de reunir les activitats per a promoure l'excel·lència entre l'alumnat d'altres capacitats en un context TAC (Xtec, 2012, Domènech, 2012). Després de diverses entrevistes amb l'alumnat d'altres capacitats i analitzar quines activitats són motivadores per a ells i generen aprenentatge, s'ha considerat que les activitats haurien de reunir el màxim nombre possible de característiques d'aquesta llista:

- Requereixen autoformació per part de l'alumne (p.ex.: se li demana que usi programes que ha d'aprendre tot sol a utilitzar).
- Es realitzen de forma no presencial i incorporen les TAC (especialment eines web 2.0).
- Parteixen dels continguts treballats a l'aula, no amplien conceptes, però sí procediments, promovent una mobilització dels continguts treballats presencialment amb tot el grup, mantenint la inclusió.
- No són activitats "a més a més", sinó activitats que substitueixen altres activitats poc significatives per a l'alumnat d'altres capacitats.

- Tenen un format obert, amb escenaris i materials propers a la realitat, seguint la metodologia TAF *Treballem amb Fonts* (Fierro, 2010).
- Forcen l'alumnat a fer-se preguntes i buscar les solucions.
- Fomenten la col·laboració i l'aprenentatge mutu i promouen la coavaluació.
- Tot i estar dirigides a l'alumnat d'altres capacitats, són obertes a la participació de qualsevol alumne.

En segon lloc, s'ha escollit el Moodle com a eina TAC que actuaria com a plataforma educativa no presencial. Malgrat que altres plataformes també poden ésser útils -*wikis, googlesites...*- s'ha optat per el Moodle, degut a les opcions de comunicació entre usuaris, les possibilitats d'activitats de construcció de coneixement (*wikis, fòrums...*) i les necessitats del centre d'ús i promoció de la plataforma educativa del centre.

Aspectes tècnics i seqüenciació didàctica

L'experiència s'ha desenvolupat durant dos cursos, amb 150 alumnes de CCNN 2 ESO. Durant l'experiència s'han proposat a l'alumnat activitats de síntesi final d'unitat didàctica que segueixen les característiques proposades. Aquestes activitats s'ha proposat com a obligatòries per a l'alumnat valorat com a alumnat d'altres capacitats (un total de 41 alumnes) i optatives per a la resta de l'alumnat. Per a establir quins alumnes havien de fer l'activitat s'han usat les qualificacions de matèries afins de cursos anteriors i valoracions *ad hoc*.

L'alumnat d'altres capacitats ha presentat les activitats en substitució al dossier, una tasca de síntesi que per a aquest alumnat no suposa cap nou aprenentatge, i que malgrat els nostres esforços per a dinamitzar-la (Domènech, Guillaumes i Lobo, 2011), provoca desmotivació i treball per sota de les possibilitats d'aquest alumnat.

Les activitats s'han proposat de manera oberta a tot l'alumnat, per a promoure l'interès del conjunt de grup i transmetre altes expectatives a l'alumnat, ja que això afavoreix el seu esforç.

Alguns exemples de les activitats proposades són:

- Geodinàmica interna: recerca en **Hemeroteques Digitals** d'erupcions volcàniques i terratrèmols. Localització geogràfica, interpretació i sistematització de la informació d'acord amb el que s'ha treballat a l'aula.
- Geodinàmica externa: Realització d'un perfil geològic amb la **plataforma digital EarthTools** (amb instruccions només en anglès) per a confeccionar, en un format digital de la seva elecció, un perfil geològic i donar-li sentit a partir del que s'ha après a classe.
- Física: Disseny, resolució i correcció en grup (**fòrums virtuals**) de megaproblemes de física, problemes que necessiten del concurs de 5 de les fórmules treballades a classe.
- Fisiologia: Dissenyar, per a un estudi de televisió, dos monstres (un de vegetal i un d'animal) aptes per a sobreviure en entorns específics, amb fisiologies adaptades a aquests entorns. Construir una **imatge digital** del resultat i justificar-la.
- Energia: recerca d'informació en webs especialitzades en anglès, construcció col·laborativa d'un **arxiu digital** de fonts d'informació i redacció individual d'un reportatge.

L'activitat s'ha proposat, realitzat i avaluat a través de l'espai Moodle de la matèria¹, de manera que s'ha dut a terme com a *blended learning*, disminuint la càrrega d'atenció a la diversitat dins l'aula. El format no presencial ha estat de gran importància, ja que ha permès també donar un retorn a l'alumnat d'altres capacitats i promoure activitats de construcció de coneixement mitjançant fòrums i activitats de caràcter wiki.

S'ha dut a terme una enquesta entre alumnat participant², per a avaluar l'efecte sobre la motivació i l'aprenentatge.

1 <http://agora.xtec.cat/iesmartamata/moodle/course/view.php?id=41>

2 <http://www.box.net/shared/lzj57qytf01qh0cycqcx>

Avaluació

L'experiència ha tingut un efecte molt important en la **motivació de l'alumnat**: hi ha hagut un increment dels debats a l'aula, i una gran part dels alumnes (40%) assegura que s'ha esforçat més per a poder fer les activitats proposades. Entre els alumnes d'altres capacitats que hi participen, un 45% afirma que s'avorreix menys a classe i s'esforça més també en altres activitats que no en formen part. Tres de cada quatre alumnes diuen arrel de la seva participació a l'experiència que veuen que es valora la seva feina.

Això és significatiu perquè per a augmentar el nivell de participació i motivació d'aquest alumnat no ha estat necessari dissenyar tot un pla de continguts paral·lel, ha estat suficient amb una activitat per a cada unitat. De fet, només un de cada tres alumnes demana fer més activitats diferenciades.

També s'ha vist un efecte en l'**aprenentatge**: els alumnes han aplicat les habilitats adquirides en altres activitats de grup (per exemple l'ús d'Excel o de Moodle). L'alumnat s'ha mostrat alleujat per no haver de presentar el dossier, tot i que puntualment ha expressat la seva preocupació per l'alt nivell de dificultat de les activitats. Al mateix temps, s'ha assolit una millora en el nivell de **competència TIC** sobre l'ús de Moodle, Fòrums i Wikis que, malgrat no ser objecte de l'experiència, ha estat també significatiu. De les converses amb alumnes participants se n'extreu que en determinades activitats la manca de suport presencial ha fet que s'haguessin d'esforçar més i afirmen aprendre més així.

La **inclusió** ha estat beneficiada per el format no presencial Moodle, quatre de cada cinc alumnes afirmen que els va bé perquè així poden fer-les quan vulguin i poden seguir la classe com els altres. Un 60% diu estar més atent a classe perquè sap que li fa falta per a fer les activitats del Moodle. El fet de mantenir uns mateixos conceptes per a tot el grup i demanar diferents assoliments a nivells de procediments ha simplificat enormement l'atenció a la diversitat.

Conclusions

L'experiència mostra que l'ús d'eines TAC permet desenvolupar estratègies de *blended-learning* que, de manera simple i sense necessitar de grans recursos, poden significar un pas endavant en l'atenció a la diversitat per dalt i la promoció de l'excel·lència.

L'experiència i el format TAC de la proposta deixa la porta oberta a empreses més ambicioses com ara la proposta d'activitats a dur a terme entre alumnes de diferents nivells, o activitats *aicle* o de síntesi entre diverses matèries.

L'activitat promou l'aprenentatge d'ús de Moodle per part de l'alumnat d'altres capacitats, que pot actuar després com a ajudant o guia entre els seus companys en cas que pretenem introduir l'ús del Moodle de forma general entre l'alumnat.

També proposades com el currículum bimodal (Marquès, P. 2012), on s'estableixen avaluacions diferenciades per a activitats centrades en els conceptes i activitats centrades en els processos, poden trobar en el *blended-learning* mitjançant TACs una manera de gestionar la diversitat a l'aula.

Bibliografia

- Alonso, J.A., Benito, Y. (1992): Intervenciones educativas en superdotados, a Benito, Y. (ed): Desarrollo y educación de los niños superdotados. Salamanca: Amarú Ediciones.
- Conesa, E., Domènech J., Ginel, F., Morcillo M. (2011). De l'excel·lència a les excel·lències: una mirada inclusiva a l'èxit educatiu. Àmbits de Psicopedagogia 32, 41-48.
- Domènech, J. (2012). Ventanas Moodle, una estrategia para promover la excelencia por arriba. Cuadernos de Pedagogía 420, 36-39.
- Domènech, J., Guillaumes, M., Lobo, J. (2011). Exprimiendo el dossier. CAMform: una herramienta útil para la gestión de los aprendizajes en el aula. Aula de Innovación Educativa, 201, 63-66.
- Fierro, J.L. (2010): "Competencias, autonomía y creatividad: la propuesta TAF", a: Barba, C. I Capella, S. (coords.): Ordenadores en las aulas. La clave es la metodología. Barcelona: Graó, pp. 129-136.
- Guirado, A., Martínez, M. (2010). Alumnado con altas capacidades. Barcelona: Graó.

- Guirado, A., Balagué, P., Vela, R.M., Reverter, R., Ruiz, N., Castejón, E. (2010). DACI-Inclusió Educativa i altes capacitats intel·lectuals. Recuperat 15 abril 2012 a [http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/cursos/escola_inclusiva/daci/index]
- Marqués, P. (2012) ¿Qué es el currículum bimodal? Recuperat 15 abril 2012 a [<http://peremarques.blogspot.com.es/2011/09/que-es-el-curriculum-bimodal-i.html>]
- Xtec. Departament d'Ensenyament (2012). Pràctiques docents que afavoreixen l'atenció a l'alumnat. Recuperat 15 abril 2012 a [<http://www.xtec.cat/web/curriculum/diversitat/alumnes/altescapacitats/intervencio>]